

KOMMUNINFO

Helsingfors 26.10.2015

9/2015

NY FAMILJEVÅRDSLAGE

Den nya familjevårdslagen (263/2015) trädde i kraft 1.4.2015. Lagen ersatte den tidigare familjevårdslagen och den sammanslogs med de tidigare bestämmelserna i socialvårdslagen som gällde familjevård.

I detta kommuninfo går man igenom de viktigaste förändringarna som den nya familjevårdslagen medför. I slutet av kommuninfot finns länkar till beredningsmaterialet samt annat material till familjevårdslagen med närmare information om lagens innehåll och motivering.

Utvecklande av familjevården under innevarande regeringsperiod

I statsminister Juha Sipiläs regeringsprogram har utvecklandet av familjevården en stark ställning. Som en del av regeringens spetsprojekt *Hemvården för äldre utvecklas och närståendevården för alla åldersgrupper förbättras* skapas en ny verksamhetsmodell för närstående- och familjevården som förbättrar välbefinnandet för närstående- och familjevårdarna. I regeringsprogrammet har även anslag reserverats för en permanent utveckling av närstående- och familjevården huvudsakligen genom lagstiftningsändringar. Närstående- och familjevårdarna ska få stöd för att orka bättre särskilt genom att utveckla avlösarservicen och arrangemangen med lediga dagar. Ett permanent anslagstillägg för att utveckla närstående- och familjevården ökar successivt. Anslaget storlek är cirka 95 miljoner euro från och med år 2018.

Genom att utveckla närstående- och familjevården och ge familjevårdarna stöd ökas antalet personer som vårdas inom närstående- och familjevården. På det här sättet kan dyrare vårdformer ersättas – särskilt institutionsvård – genom lättare och mer klientorienterade tjänster. Man bedömer att ersättningen av dyrare vård med närstående- och familjevård kan spara över 240 miljoner euro i offentliga medel.

För att lyckas med målet har också genomförandet av den nya familjevårdslagen en central ställning. Enligt ett utlåtande som riksdagen godkänt följer regeringen familjevårdslagens konsekvenser för olika befolkningsgrupper och familjevårdens olika former samt hur familjevården påverkar kostnadsutvecklingen i kommunerna.

Vad är familjevård?

Enligt familjevårdslagen är familjevård vård av eller annan omsorg om en person i familjevårdarens privathem eller i den vårdbehövandes hem. Vård av eller annan omsorg om en person kan äga rum antingen under en del av dygnet eller dygnet runt. Målet med familjevården är att ge den vårdbehövande möjlighet till vård under hemliknande förhållanden och till nära människorelationer samt att främja personens grundtrygghet och sociala relationer.

Syftet med familjevårdslagen är att trygga vård under familjeliknande förhållanden utifrån den vårdbehövandes behov.

Inom familjevården kan vårdas till exempel barn och unga som placerats enligt barnskyddslagen, asylsökande barn som anlänt utan vårdnadshavare och som placerats enligt barnskyddslagen samt personer med funktionsnedsättning och långtidssjuka personer, rehabiliteringsklienter inom mentalvården och äldre människor. Familjevård lämpar sig för myndiga till exempel då en person inte längre klarar av att leva självständigt i sitt eget hem men är inte heller i behov av institutionsvård. Familjevård är generellt ekonomiskt sett ett förmånligare alternativ än serviceboende eller institutionsvård.

Viktiga förändringar i den nya familjevårdslagen

Bakgrunden till den nya lagen

I den nya familjevårdslagen har den tidigare familjevårdarlagen och paragraferna 25, 26 och 26 a i socialvårdslagen som gällde familjevård sammanställts. Som namn på lagen beskriver familjevårdslagen bättre att den utöver familjevårdare också gäller familjevården i allmänhet. I sak motsvarar den nya lagen till stor del den tidigare lagstiftningen. Syftet med den nya lagen är att samla bestämmelserna om familjevård i socialvårdslagen och familjevårdarlagen i en enda lag, att precisera dem och i synnerhet förbättra ställningen för familjevård av äldre och personer med funktionsnedsättning. Lagstiftningen om familjevård har tidigare varit svårtolkad och splittrad i olika lagar. På grund av den splittrade lagstiftningen har olika klientgrupper inte behandlats jämlikt.

Den nya lagen trädde i kraft 1.4.2015. Kommuner och samkommuner skulle innan lagen trädde i kraft se över de avtal om familjevård som ingåtts så att de senast 1.7.2015 motsvarar familjevårdslagens bestämmelser. Familjevård enligt ett avtal som ingåtts innan lagen trädde i kraft får dock efter ikraftträdandet fortsätta så länge som den vårdbehövandes vårdbehov förutsätter, även om familjehemmet skulle överskrida det maximala antalet vårdtagare som enligt lagen får vårdas och gäller familjevård som baserar sig på uppdragsavtal.

Familjevård kan i fortsättningen även ordnas i den vårdbehövandes hem

I och med den nya lagen är familjevård möjligt förutom i familjevårdarens hem även i den vårdbehövandes hem. Ordnanandet av familjevård ska basera sig på den vårdbehövandes behov och familjevården ska ordnas på ett ställe i enlighet med vad som är bäst för den som vårdas. En mångsidigare familjevård gör det möjligt att skraddarsy familjevården i enlighet med den vårdbehövandes bästa. Syftet med utvidgningen av familjevårdsbegreppet är dock inte att utestänga klientens möjlighet till annan omsorg som ges hemma hos klienten. Den vård som ges och val av vårdplats ska alltid bestämmas i enlighet med den vårdbehövandes intressen.

Exempel på situationer där det är motiverat att ordna familjevården i den vårdbehövandes hem:

- Den vårdbehövande är ett litet autistiskt barn eller ett barn med utvecklingsstörning, som har svårt att hantera alla slags förändringar.
- Den vårdbehövande har många hjälpmedel som inte får plats hos familjevårdaren eller när hjälpmedlen inte kan flyttas.

Familjevård kan också ordnas för kort tid eller under en del av dygnet. Det är alltså möjligt att ordna familjevård för en kort tid som ett alternativ till övriga vårdformer, särskilt till kortvarig institutionsvård. På kortvarig vård tillämpas alla familjevårdslagens bestämmelser på motsvarande sätt som på långvarigare vård.

Avtal om familjevård

Kommunen gör upp en klient- och serviceplan tillsammans med klienten. Om man i planen avtalar om familjevård, ingår kommunen ett avtal om familjevård. Familjevårdslagen gör det möjligt att genomföra familjevården på två från varandra avvikande sätt. Ett traditionellt uppdragsavtal blir aktuellt när avtal om familjevård ingås direkt mellan kommunen eller samkommunen och familjevårdaren. Det är inte ett arbetsavtal och därmed finns det inte heller sådana förmåner som skulle finnas i ett anställningsförhållande. Innehållet i uppdragsavtalet har preciserats i lagen jämfört med den tidigare lagstiftningen särskilt i fråga om samarbete mellan kommunen och en familjevårdare.

Kommunen kan köpa tjänster med anknytning till familjevård som baserar sig på uppdragsavtal av privata aktörer. Serviceproducenten kan till exempel ansvara för rekrytering och utbildning av familjevårdarna och stöd under familjevården. Ett uppdragsavtal om familjevård ingås dock alltid direkt mellan en familjevårdare och kommunen eller samkommunen.

Ett annat alternativ att genomföra familjevård är ett avtal om familjevård mellan kommunen och en privat serviceproducent. Begreppet är nytt för de avtal som används inom familjevården. Familjevårdslagen förtydligar avtal inom familjevården som kommunen eller samkommunen ingår med privata serviceproducenter.

Avtal om familjevård ingås när kommunen eller samkommunen köper familjevården av en privat serviceproducent. Kommunen eller samkommunen ingår avtalet med den omfattning som situationen kräver. Kommunen eller samkommunen kan till exempel avtala om att den privata serviceproducenten själv ska producera familjevården i professionella familjehem och därtill utbildningen av familjevårdarna och arbetshandledningen under den tid som vården produceras. Principerna enligt vilka familjevårdsservicen produceras ska fastställas i avtalet. Genom detta säkerställs att kommunen är ansvarig serviceanordnare även i fråga om service som den köper och att klienten får familjevård av god kvalitet.

Den privata serviceproducenten ansvarar för hur den producerar servicen. Vid behov kan den privata serviceproducenten anställa arbetstagare/familjevårdare och även ingå ytterligare avtal för att producera servicen. En privat serviceproducent kan dock inte ingå ett uppdragsavtal med en familjevårdare som avses i 10 § i familjevårdslagen utan det ska alltid ingås mellan kommunen eller samkommunen och familjevårdaren. Den privata serviceproducenten ansvarar för sina förpliktelser som arbetsgivare, och arbetstagarens pensionsskydd ordnas på samma sätt som inom den privata socialvårdssektorn i övrigt.

Anmälningsskyldighet

Familjevårdslagens syfte är att förtydliga

- sättet på vilket ändringar i familjevården ska anmälas och
- hur tillsynen över familjehemmen utövas.

Utgångspunkten är att placerarkommunen är skyldig att kontrollera att placeringarna ger önskat resultat enligt familjevårdslagen. Placerarkommunen ska även kontrollera att klienten under den tid placeringen

varar får den service och de stödåtgärder som antecknats i klient- eller serviceplanen och som placerarkommunen ordnar. För att tillsynen ska kunna genomföras är det nödvändigt att placerarkommunen får information om förändringar i familjehemmet. Även placeringskommunen har särskilda skyldigheter när det gäller placering i familjevård. Kommunen kan vara skyldig att ordna till exempel den placerades skolgång och hälso- och sjukvård.

Familjevårdaren är skyldig att anmäla förändringar i familjevården till den ansvariga arbetstagaren i den kommun som placerat den vårdbehövande och till den kommun där familjehemmet finns. Anmälningskyldigheten gäller alla familjevårdare oavsett avtalsform. Som förändring betraktas till exempel att en ny vårdbehövande kommer till familjehemmet eller att en person som tidigare vårdats tillfälligt flyttar in i familjehemmet permanent.

Tillsyn

Det ansvariga organet för socialvården i både placerarkommunen och i placeringskommunen får inspektera verksamheten på platsen för familjevård samt de verksamhetsenheter och lokaler som används vid ordnandet av verksamheten när det finns grundad anledning att förrätta en inspektion. En grundad anledning kan till exempel vara att den som är i familjevård själv begär att inspektionsbesök utförs eller någon annan anmälan till kommunen om misstankar om missförhållanden som kräver en inspektion.

Det är möjligt för en inspektör att göra preventiva tillsynsbesök eller andra på förhand avtalade besök i familjevårdarens privathem på basis av en gemensam överenskommelse med inspektören. Då krävs ingen annan särskild grund.

Tillsynen ska ske med beaktande av proportionalitetsprincipen så att tillsynsmetoderna väljs från fall till fall. Lokaler som används för boende av permanent natur får inspekteras bara om det är nödvändigt för att säkerställa klientens ställning och behörig service.

På tillsynen över den tillståndspliktiga professionella familjevården tillämpas lagen om privat socialservice.

Ytterligare information

- [Familjevårdslag \(Finlex\)](#)
- [Beredningsdokumenten \(Riksdagen\)](#)
- [Frågor och svar om familjevårdslagen](#)
- Jurist Erkki Papunen, tel. 02951 63298, fornamn.efternamn@stm.fi

